

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та управління

Т.Ф. Бірюкова

«   »

2019 року

МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ У КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЯХ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалаврів

спеціальності

освітньо-професійна програма

Укладач Ель Гуессаб К., к. філос. н., доцент

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціальної
філософії
та управління
Протокол № 1 від “ 29” серпня 2019
р.
Завідувач кафедри _____ Т. І.
Бутченко

Ухвалено науково-методичною
радою
факультету соціології та управління
Протокол № 2 від “29” серпня 2019
р.
Голова науково-методичної ради
факультету _____ О. С.
Маліновська

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з курсу «Сучасний світ: проблеми та тенденції розвитку» відповідає навчальному плану підготовки бакалаврів.

Курс «Сучасний світ: проблеми та тенденції розвитку» є необхідною складовою частиною вивчення дисциплін за вибором навчального.

Курс «Сучасний світ: проблеми та тенденції розвитку» дає можливість:

- розглянути історію сучасного світу на прикладі як окремих держав світу, так і цілих регіонів, міжнародних об'єднань, структур, організацій;
- проаналізувати процеси суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку, тенденції духовного й культурного життя;
- приділити значну увагу взаємовідносинам незалежної України зі світовим співтовариством, визначити роль зовнішньоекономічних зв'язків України з іншими країнами у розвитку української економіки.

Курс «Сучасний світ: проблеми та тенденції розвитку» розрахований на студентів усіх напрямків підготовки.

Курс «Сучасний світ: проблеми та тенденції розвитку» складається з двох навчальних модулів.

II. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Мета вивчення дисципліни полягає у тому, щоб допомогти студентам усвідомити особливості політичного та соціально-економічного розвитку країн сучасного світу, а також зміни у міжнародних відносинах в означений період; з'ясувати основні тенденції розвитку глобалізаційних процесів у сучасному світі, засвоїти показники активної участі України в світових процесах.

Завдання: набуття студентами систематизованих теоретичних знань про основні тенденції розвитку історії сучасного світу, а також особливості їх прояву в різних країнах світу.

У результаті вивчення курсу студент повинен

знати:

- основний понятійно-категоріальний апарат з історії сучасного світу;
- наукову періодизацію і характеристику основних етапів історії сучасного світу;
- основні тенденції розвитку людства за останнє століття;
- особливості політичного та економічного розвитку провідних країн світу;
- чому одні країни швидше та ефективніше проводили реформи та досягали високих соціальних стандартів, а інші робили це менш вдало;
- вплив загальносвітових і європейських тенденцій розвитку політичної та економічної складової суспільного життя на розвиток національних політичних та економічних систем України;

- роль і місце нашої країни у сучасному світі;

вміти:

- застосовувати основні поняття та категорії, які характеризують розвиток країн світу;
- визначати закономірності тих чи інших сучасних історичних процесів;
- порівнювати здобутки та невдачі в різних сферах життя країн та народів світу;
- моделювати оптимальні напрямки розвитку України;
- аналізувати важливість вирішення глобальних проблем людства;
- критично оцінювати інформацію з історії сучасного світу, яка подається у лекціях, підручниках чи посібниках;
- брати активну участь у обговоренні дискусійних питань з історії сучасного світу.

Розуміння минулого дає змогу кожному майбутньому менеджеру критично поглянути на сучасність, побачити можливості адміністрування, управління майбутніми процесами.

III. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Міждисциплінарний характер історії сучасного світу висловлює загальну тенденцію сучасної науки, посилення інтеграційних процесів, взаємовплив і взаємопроникнення різних областей знання при вивченні загального об'єкта дослідження. Логіка наукових досліджень веде до синтезу ряду наук, формуванню діалектично взаємопов'язаного комплексу наукових уявлень про історію сучасного світу як цілісну і різноманітну систему. Кожна з наук, з якими історія сучасного світу входить в контакт, дає можливість поглибити знання про явища необхідним компонентом і соціальним фоном розвитку соціально-політичних, економічних та інших досягнень різних країн світу.

Філософія відкриває шлях до пізнання і пояснення сутності історії сучасного світу. Соціологія виявляє закономірності процесу функціонування всіх явищ в сучасному суспільстві, особливості рівня розвитку різних соціальних груп. Психологія дає можливість глибше зрозуміти специфіку діяльності людини у сучасному світі. Етнографія сприяє усвідомленню національно-етнічної самобутності народів світу, культурологія – роль культури у міжнародних відносинах.

IV. ЗМІСТ КУРСУ

Модуль I. Тенденції розвитку сучасного світу наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Тема 1. Історія сучасного світу: від індустріального до інформаційного суспільства.

Предмет та основні завдання курсу «Історія сучасного світу». Поняття «історія сучасного світу». Методологічні проблеми і освітні завдання вивчення історії сучасного світу. «Сучасність» як категорія філософського аналізу. Сучасна історія в контексті теорії модернізації. Системна криза індустріального суспільства наприкінці 1960-х – початку 1980-х рр. (передумови, основні етапи, фактори «постіндустріалізації»). Проблеми сучасного історичного розвитку в концепціях постіндустріального та інформаційного суспільства.

Місце і роль України у світових процесах у сучасних умовах. Дослідження історії політичного та соціально-економічного розвитку сучасного світу. Особливості розвитку сучасного світу. Закономірності європейської інтеграції.

Сучасний поділ та класифікація країн світу. Концептуальне бачення найважливіших проблем сучасної світової історії. Поділ та класифікація країн. 12 географічних світів. Північна Америка. Середня Америка. Південна Америка. Південна Азія. Східна Азія. Південно-Східна Азія. Російський світ. Австралійський світ. Європа. Північна Африка / Південно-Західна Азія. Африканська Субсахара. Тихоокеанський світ. Виділення груп країн за розмірами територій, за чисельністю населення, за соціально-політичним устроєм, за рівнем економічного розвитку, за географічним положенням. Типологічний підхід до класифікації країн. Класифікація, що запропонована ООН. Індустріально розвинуті країни. Країни з перехідною економікою. Країни, що розвиваються. Класифікація Світового банку за чіткою градацією рівнів розвитку відповідно до показників ВВП. Міжнародні організації, що діють в Чорноморському регіоні.

Тема 2. Світовий економічний розвиток наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Структурна перебудова світової економіки наприкінці ХХ ст. Проблеми неокейнсіанської економічної моделі. Особливості п'ятої «кондратьєвської хвилі» в історичній ретроспективі. Успіхи і поразки «неоконсервативної революції». Пошук стратегії «стійкого розвитку» в умовах глобалізації («вашингтонський консенсус», лісабонська стратегія). Основні напрямки соціально-економічної політики країн Заходу у 1990-х – 2000-х рр. Країни БРІК (Бразилія, Індія, Росія, Китай) у сучасній світовій економіці. Природа фінансової кризи другої половини 2000-х – початку 2010-х рр. Пошук альтернатив неоліберальної глобалізації. «Інформаційна революція»: технологічні і економічні аспекти. Інноваційна модель економічного зростання. Мережна структура «нової економіки». Особливості інноваційного менеджменту і маркетингу. «Людський капітал» і «віртуальна економіка».

Стале економічне зростання США. Питання соціальних гарантій і відповідного фінансового забезпечення. Соціально-економічний розвиток Канади у другій

половині ХХ – на початку ХХІ ст. Успіхи у соціально-економічному розвитку. Економічні та соціально-демографічні характеристики США на початку ХХІ століття. Першість за рівнем продуктивності праці, розвитком наукових досліджень і наукоємних виробництв та послуг, в освоєнні космосу і воєнному виробництві. Низький природний приріст, переважання жінок у структурі населення, його постаріння. Формування і розвиток американського етносу. Господарство США. Ринкова економіка США. Аграрний сектор американської економіки. Група наукоємних послуг.

Канада як один із провідних експортерів сировини. Інноваційний розвиток, використання найновіших наукових здобутків і технологічних розробок, постійне підвищення соціальних стандартів, забезпечення високої якості життя, дотримання жорстких екологічних вимог в процесі виробництва.

Тема 3. Зміна соціальної структури суспільства на рубежі ХХ – ХХІ ст.

Основні тенденції світового суспільного розвитку. Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток країн світу у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Прискорення інтернаціональної економіки шляхом її інтеграції та глобалізації. забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Загальна декларація прав людини ООН. Документи, спрямовані на забезпечення гендерної рівності.

Основні фактори зміни соціальної структури індустріального суспільства (нові форми відносин власності, трудових відносин, споживчого поведіння). Соціальні наслідки «інформаційної революції» і глобалізації. Становлення постматеріалістичної моделі споживання. Комунікативна основа соціалізації людини в інформаційному суспільстві. Криза ідентичності як глобальна проблема сучасності. Особливості соціальних конфліктів у сучасну епоху.

Тема 4. Ідеологічний простір сучасного суспільства: світоглядні основи і типологія ідейно-політичних доктрин.

Розвиток ідеологічного простору західного і східного суспільств у Новітній час: загальне та особливе. Історична наступність соціального лібералізму, неолібералізму та сучасного етичного лібералізму. Еволюція соціал-демократичної та комуністичної ідеології у ХХ ст. Ідея «третього шляху» у програмних засадах західноєвропейської соціал-демократії кінця ХХ ст. Соціалістична ідеологія у країнах Сходу. Основні моделі консервативної ідеології у ХХ – початку ХХІ ст. (лібертаризм, соціальний консерватизм, ліберальний консерватизм, неоконсерватизм). Особливості християнської демократії як соціально-консервативної ідеології. Роль соціально-консервативної ідеології у сучасному суспільстві.

Ідеології органічного типу (солідаризм, народництво, комунітаризм). Ідеології тоталітарного типу і дискусія щодо можливості їхнього відродження у сучасному суспільстві. Інтерпретації націоналізму як політичної ідеології. Національні ідеології (панідеології) на Сході. Роль політичного ісламу в сучасному суспільстві. Ідейно-

політична специфіка протестних рухів. Історична еволюція анархізму. Програмні засади протестних рухів сучасного типу («нові ліві», екологічний рух, фемінізм, «нові праві»). Феномен антиглобалізму.

Модуль II. Історія сучасного світу як система взаємодій між соціальними суб'єктами

Тема 5. Проблеми сучасного політичного розвитку провідних країн світу.

Зростання впливу США на міжнародній арені. Розвиток взаємовідносин незалежної України зі США та Канадою. Закон про безпеку кордонів. Військові й силові методи у зовнішньополітичній доктрині США. Політика Барака Обама. Українська діаспора.

Основні тенденції соціально-економічного та політичного розвитку країн Азії. Відмінності шляхів розвитку країн залежно від того, яку політичну та економічну модель обрє її населення. Економічні реформи у Китаї. Дозвіл на приватнопідприємницьку діяльність. Суперечливий характер співіснування ліберальної економіки із авторитарною ідеологічною системою. Японія як приклад позитивного динамічного розвитку суспільства. Висока свідомість населення та послідовна політика. Корейський півострів. Країни Південної Азії. Будівництво державного капіталізму. Феномен симбіозу соціалістичної ідеології з традиційними моральними цінностями буддизму.

Конституційні реформи та еволюція партійно-політичного сфери у країнах Заходу у другій половині ХХ ст. – початку ХХІ ст. Динаміка електорального процесу та особливості виборчих кампаній у США, Великобританії, Франції та ФРН у 2000-х – 2010-х рр. Дискусія про «кризу демократії» у сучасних країнах Заходу. «Ліва хвиля» у сучасній Латинській Америці. Особливості розвитку регіону. Вплив США. Дефіцит державних бюджетів. Політична модернізація у Китаї на рубежі ХХ-ХХІ ст. Сучасний політичний розвиток Ірану та Саудівської Аравії – два полюси ісламського світу. Хвиля революційних рухів у країнах Близького Сходу.

Тема 6. Сучасна система міжнародних відносин.

Зміна характеру міжнародних відносин на рубежі 1980-х – 1990-х рр. Роль ООН та ОБСЄ у світовому політичному процесі після закінчення «холодної війни». Відновлення стратегічної концепції НАТО у 1990-х – 2000-х рр. і проблема розширення альянсу. Нова якість інтеграційних процесів. Створення Європейського Союзу і його реформування у 1990-х – 2000-х рр. Європейська інтеграція. Вплив Європейського Союзу (ЄС) на розвиток інтеграційного процесу в Європі. Організація Європейського Співробітництва. Європейський Союз. Країни-члени ЄС. Керівні органи ЄС. Рух до європейської інтеграції.

Локальні (регіональні) військово-політичні конфлікти у сучасній системі міжнародних відносин. Особливості політичного та економічного розвитку африканських країн у новітні часи. Збройні конфлікти. Екстенсивний розвиток сільського господарства. Політика хаотичного позичання грошей за кордоном. Спроби запровадження європейської моделі демократичного розвитку та їх результати.

Світ «після 11 вересня»: зміна характеру міжнародних відносин у 2000-х рр. Антитерористична операція в Афганістані. Воєнна операція та проблеми мирного врегулювання в Іраку. Проблеми збереження національного суверенітету в умовах глобалізації.

Тема 7. Україна у світових координатах розвитку.

Становлення та розвиток українсько-російських відносин у новітню добу. Спроби упорядкувати російсько-українські відносини. Чинники, що ускладнюють рівноправне співробітництво України з Росією. Еволюція і періоди в українсько-російських стосунках. Політичний, соціально-економічний та гуманітарний проблемні блоки. Питання Криму та Чорноморського флоту. Проблема розмежування кордону. Енергетичні проблеми. Співробітництво в аерокосмічній галузі, нафтопереробній промисловості, суднобудуванні, металургійному комплексі, хімічній промисловості, транспортному машинобудуванні. Статус російської мови.

Україна і Європейський Союз. Взаємозв'язки України з іншими державами на міжнародному рівні і на рівні двосторонніх відносин. Співпраця України з міжнародними організаціями. Співпраця України з Міжнародним валютним фондом. Україна як член всіх структур Світового банку. Співпраця України з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР). Вступ до Європейського Союзу як стратегічне завдання України.

Тема 8. Перспективи і ризики світового розвитку в епоху глобалізації.

Історична природа і динаміка глобалізації. Фактори прискорення процесу глобалізації наприкінці ХХ ст. Інформаційно-медійний, технологічний, фінансово-економічний, правовий, ідеологічний простір сучасної глобалізації. Дискусія про успіхи і ризики глобалізації. Вплив на політичний та соціально-економічний розвиток світу. Три найбільш впливові економічні простори. Європейська інтеграція. Північноамериканський світовий економічний центр. Азійсько-Тихоокеанська економічна рада. Загострення відносин між розвинутими країнами та країнами «третього світу». Проблема міжнародного тероризму. Глобальні проблеми людства.

Глобалізація та проблеми збереження державного суверенітету. Конфлікти на межі самостійності й суверенітету держав та глобалізаційними процесами. Посилення впливу глобальної інтеграції на функціонування і розвиток держави як соціального інституту. Транснаціональні корпорації. Наднаціональні міжнародні інституції. Пріоритет загальнолюдських цінностей над формаційними. Своєчасна футурологія

про перспективи світового розвитку в епоху глобалізації (С. Гантінгтон, Ф. Фукуяма, І. Валлерстайн, У. Бек, Е. Гідденс, З. Бауман, Т. Фрідмен).

Особливості участі України в процесах глобалізації. Миротворчі операції. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. Приєднання до Міжнародного Договору про відкрите небо. Відносини України зі Світовою організацією торгівлі. Зростання корупції й організованої злочинності. Зміцнення міжнародного миру, безпеки та ослаблення міжнародної напруженості.

V. ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Алексеев Ю.М., Кульчицький С.В., Слісаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох (1985-1999 рр.). Навчальний посібник. – К: ЕКСОБ, 2000. – 296 с.
2. Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Всесвітня історія ХХ ст.: Навчальний посібник. – Запоріжжя: Прем'єр, 2007. – 496 с.
3. Блій Г. де, Муллер Пітер. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ. та розділ «Україна» О. Шаблія. – К., 2004. – 550 с.
4. Воронянський О.В. Всесвітня історія ХХ ст.: Навчальний посібник. Харків: Парус, 2006. – 336 с.
5. Гренвилл Дж. Історія ХХ века: Люди. События. Факты. – М.: Аквариум, 1999. – 896 с.
6. Желіба О., Крапив'янський С. Новітня історія в документах, завданнях, графіках, схемах, таблицях. – К., 2006. – 546 с.
7. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945 – 2002). – Вінниця, 2003. – 574 с.
8. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV-XX століть: Навч. посіб. / Ю.А. Горбань, Б.І. Білик, Л.В. Дячук та ін.; За ред. Ю.А. Горбаня. – К., 2007. – 462 с.
9. Корицький А.М. Новітня історія Азії та Африки: Навчальний посібник для студентів. – Львів: Афіша, 2004. – 430 с.
10. Новітня історія України (1900-2000): Підруч. / А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусев, В.М. Литвин та ін. Вид. 2-ге перероб. і доп. – К., 2002. – 532 с.
11. Орлова Т.В. Історія сучасного світу (XV – XXI століття). – К., 2008. – 580 с.
12. Паркер Дж. Атлас «Історія світу» / Д. Паркер; пер. з англ. Н. Сивак, О. Ходзінська – К., 2008. – 324 с.
13. Пивовар С.Ф., Серіщев Я.М., Стельмах С.П. Всесвітня історія ХХ століття. – К.: Феміна, 1995. – 240 с.
14. Стельмах С.П., Пивовар С.Ф. Всесвітня історія (запитання і відповіді). – К.: Феміна: 1996. – 204 с.
15. Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-90рр. ХХ ст.) Навчальний посібник. – К: Либідь, 1997. – 269 с.

Додаткова:

1. Гальчинський А.С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. – К., 2006. – 374 с.

2. Дугин А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Мыслить пространством. – М., 1999. – 486 с.
3. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин. – К., 2004. – 252 с.
4. Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії. – Чернівці, 2006. – 526 с.
5. Історія України: Документи. Матеріали. Посібник / Уклад., комент. В.Ю. Короля. – К., 2001. – 610 с.
6. Ковальова О. Стратегія євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України. – К., 2003. – 164 с.
7. Козик Л.П. СНГ: реалии и перспективы. – М., 2001. – 460 с.
8. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. – Львів, 2005. – 438 с.
9. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. – К., 2002. – 324 с.
10. Криль М.М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): Навч. посіб. – К., 2008. – 436 с.
11. Кульчицький С.В. Україна і Росія: переваги і небезпеки «особливих відносин»: Роздуми історика. – К., 2004. – 342 с.
12. Мельник С.В. Україна і світ: соціально-економічні зіставлення. – Львів, 2007. – 350 с.
13. Міжнародні організації / І. Савчук; Ред. рада: Н. Муніч та ін. – К., 2007. – 236 с.
14. Перепелиця Г. Залучення України до миротворчості регіональних і субрегіональних організацій. – К., 2002. – 146 с.
15. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичні і практичні аспекти / За ред. Ф. Рудича – К., 2002. – 258 с.
16. Україна і Росія в історичній ретроспективі / С. Кульчицький, Б. Парахонський. – К., 2004. – 420 с.
17. Українське суспільство на шляху перетворень: західна інтерпретація. – К., 2004. – 276 с.
18. Федорович В. Україна і світова політика. – К., 2003. – 250 с.
19. Щербак Ю. Україна: виклик і вибір. Перспективи України в глобалізованому світі ХХІ століття. – К., 2003. – 145 с.
20. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ ст. – К., 2005. – 356 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронна гуманітарна бібліотека // <http://www.gumfak.ru/>
2. Федеральний російський освітній портал «Соціально-гуманітарна і політологічна освіта» // <http://www.humanities.edu.ru/>
3. Федеральний російський освітній портал «Економіка. Соціологія. Менеджмент» // <http://www.ecsocman.edu.ru/>
4. Електронна бібліотека Fort / Da (бібліотека Слави Янко) // <http://yanko.lib.ru/>
5. Електронна бібліотека Soc.Lib.ru («Соціологія, Психологія, Керування») // <http://soc.lib.ru/>
6. Електронна бібліотека історичної та філософської літератури // <http://istmat.ru/>

7. Електронна бібліотека креативної економіки // <http://creativeconomy.ru/library/index.php>
8. Електронна бібліотека Михайла Грачова // <http://grachev62.narod.ru/catalog.htm>
9. Електронна бібліотека eLiBRARY.ru // <http://elibrary.ru/defaultx.asp>
10. Центр постіндустріальних досліджень // <http://www.postindustrial.net/index.php>